
ŠTÚDIE ANALÝZY

Vladimír Leška*

Integrace Slovenska do evropských a transatlantických struktur – pohled z ČR

Před slovem „*pobled*“ v názvu stati schází zdůrazňující číslovka jeden. Ano, jde pouze o „*jeden pobled*“, který si nečiní nárok na univerzalitu. Čeští politici, politologové a analytici pochopitelně nevnímají výsledky integračního úsilí Slovenska za dobu jeho samostatnosti stejně, podobně jako neměli jednotný názor na rozdělení Československa a na vytvoření dvou nezávislých států. Metodiky hodnocení obou historických jevů a procesů,

* Vladimír Leška; *Ing., Ústav mezinárodních vztahů, Praha*

kteří se bytostně dotýkají nejen slovenských občanů, ale významně ovlivňují i podmínky rozvoje sousedních zemí, jsou však podstatně odlišné.

Při formování stanovisek k otázce nezbytnosti rozdělení Československa a při utváření názorů na jeho možné geopolitické důsledky byla tato komunita vystavena působení celé řady objektivních, ale především subjektivních faktorů. Jednalo se o unikátní jev, jehož možné důsledky předvídal jen málokdo. Při hodnocení této dějinné události sehrávalo důležitou roli nejen racionální uvažování, schopnost analýzy a predikce, znalost faktů a relevantních informací, ale i emoce (v řadě případů především), podněcované historickou zkušeností nebo zděděnými přežitky či evokované subjektivním vnímáním aktuálního politického vývoje.

Třídícím hlediskem v tomto případě by nemohlo být prosté – souhlasil nebo nesouhlasil s rozdělením. Každá ze základních opcí by měla mít v zájmu spolehlivé registrace celého spektra rozdílných názorů především na způsob rozdělení a na formy budoucího státoprávního uspořádání po případném rozchodu, podskupiny dalších alternativ. Autory hodnocení integračních výsledků samostatného Slovenska lze naproti tomu rozdělit podle orientace v podstatě do dvou základních skupin – buď patří ke stoupencům budování nové, sjednocené Evropy, anebo jsou přívrženci nacionálního izolacionismu. Do druhé skupiny je možné zařadit i ty jednotlivce, kteří se o vývoj u nejbližšího souseda naprosto nezajímají. Projev ignorantsví tohoto druhu je svým způsobem výrazem, i když pasivním, mírně řečeno, národní uzavřenosti nebo omezené samolibosti. Člověk s těmito vlastnostmi by se však v profesní kategorii politik, politolog nebo analytik neměl vůbec vyskytovat.

Každý politicky gramotný občan České republiky s proevropským zaměřením, ať patřil ke stoupencům či odpůrcům rozdělení Československa, by měl integrační prohry a úspěchy SR hodnotit stejnými kritérii, jaká jsou běžná pro posuzování výsledků celkového procesu sjednocování Evropy. Suverénní Slovensko je reálným a neodmyslitelným článkem soudobých mezinárodních vztahů a jeho pohyb směrem k integračním strukturám je organickou součástí pozitivní tendence celkového postkonfrontačního vývoje kontinentu. Opačné směřování či stagnaci nelze z pozice proevropsky orientovaného politika, politologa či analytika hodnotit jinak než negativně. V případě, že se prosadí trend k národní sebeizolaci, situace v zemi se nejenže vyvíjí v rozporu se zájmy jejích občanů, ale zhorší se tím i atmosféra v širším mezinárodním prostředí.

Používání slůvka „*kdoby*“ zpravidla nemá valný smysl ani při hodnocení důležitých jevů v běžném životě jednotlivce. O to méně často by se mělo

objevovat v politologických textech věnovaných problematice mezinárodních vztahů, v nichž proběhly procesy již nelze ani při sebelepší vůli vrátit do výchozího bodu a znovu je podle opravené opce zopakovat. Nemělo by to však vést k tomu, že se nebudeme k minulosti vracet a hledat v ní poučení právě s využitím onoho slůvka „*kdyby*“. Krátké dějiny samostatného Slovenska poskytují dostatek příležitostí k jeho uplatnění.

Z historicky nedlouhého polistopadového období lze vyvodit, a to nejen pro politiky SR, ale i dalších středoevropských států, jedno základní poučení, které zní: Kdyby se při svém rozhodování oprostili od snahy dosahovat krátkodobý a často omezený politický zisk a více se orientovali na dlouhodobější a všestrannější přínosy, konfrontovatelné v širším mezinárodním kontextu, prospěli by nejen svým současným voličům, ale i příštím generacím. Výmluvným potvrzením oprávněnosti této teze je jak způsob rozdělení Československa, tak i přístup stejných politiků, kteří se na něm podíleli, k otázkám integrace následnických států do evropských a transatlantických struktur. Obecně lze říci, že většinu problémů, s nimiž se obě země v současnosti v této oblasti potýkají, do značné míry způsobila jejich krátkozraká, jednostranná rozhodnutí, která neodpovídala vývojovým trendům.

Po vytvoření samostatné SR se zdálo, že její integrační cesta bude podobná jako ostatních sousedních středoevropských zemí. Velmi brzo se však objevily první náznaky, že by tomu tak nemuselo být. Někteří čeští politologové začali projevovali jisté pochybnosti poté, co se dověděli, že EU se rozhodla uzavřít s následnickými státy ČSFR novou Evropskou dohodu o přidružení, jejíž podmínky byly poněkud náročnější než u původní. Nová politická kritéria přistoupení k asociační dohodě akcentovala především dodržování práv národnostních menšin. Z toho vyvozovali, že důvodem zpřísnění požadavků, kladených na země, které uzavíraly s EU dohodu o přidružení později, byly očekávané problémy zejména ve vztazích většinových národů k příslušníkům menšin. Slovensko přitom patří mezi státy, v nichž významnou část obyvatelstva tvoří minority. To, že Evropská dohoda o přidružení se SR (ale i s ČR) vstoupila v platnost již 1. února 1995, bylo signálem, že EU se snažila k hodnocení této problematiky přistupovat velkoryseji, než očekávali někteří pozorovatelé.

Zřejmě k tomu přispěla i skutečnost, že političtí představitelé SR od jejího osamostatnění deklarovali jednoznačný zájem o členství v EU a později i v NATO. Politiky demokratické Evropy a USA uklidňovalo, že se na této základní filozofii zakotvení mladého státu v mezinárodních vztazích shodly v podstatě všechny parlamentní politické subjekty, kromě SNS a ZRS. Nejsilnější z nich – HZDS – ve svém programu v předčasných parlamentních vol-

bách v roce 1994 slibovalo, že potvrdí „kontinuitu zahraničněpolitické orientace Slovenské republiky, vypracované HZDS po volbách v červnu 1992, jejímž cílem je plné zapojení se do evropských a transatlantických politických, bezpečnostních a ekonomických struktur“.¹ Tato zahraničněpolitická orientace se promítla i do vládního prohlášení Mečiarova kabinetu, který vzešel z těchto voleb. Následnou realizaci této vládní linie však výrazně ovlivnila skutečnost, že ochotu s HZDS v koalici spolupracovat projevil jako jedině pouze SNS a ZRS.

Skeptičtější uvažující analytici již tehdy vyslovovali obavy, že cena, kterou bude muset SR za vytvoření této mocenské konstelace zaplatit, by mohla být dosti vysoká. Jejich očekávání posílily i dílčí formulace vládního prohlášení kabinetu V. Mečiara. Některé jeho pasáže zní ve světle skutečných výsledků, jichž Slovensko na cestě do EU během působení této vlády dosáhlo, ne-li přímo pokrytecky, pak jistě hodně nerealisticky. Například za svou prioritu pokládala „cílevědomé přibližování se k Evropské unii se záměrem získat plné členství v horizontu roku 2000“.² Zavázala se, že učiní všechny nezbytné kroky, aby mohla žádost o členství v EU předložit nejpozději do 30. června 1995. Očekávala, že oficiální jednání o vstupu SR do EU budou zahájena po mezivládní konferenci v roce 1996.

Velké pochybnosti o jednoznačnosti zahraničněpolitického směřování vlády V. Mečiara mohly vyvolávat formulace jejího prohlášení, týkající se úsilí SR o získání členství v NATO. Zatímco „přibližování se k EU“ pokládala za svou „prioritu“, „úsilí o získání členství v Severoatlantické alianci“ označila spolu s „úsilím o získání členství v Západoevropské unii“ pouze za „základní směr bezpečnostní orientace Slovenské republiky“.³ I když kabinet V. Mečiara považoval Severoatlantickou alianci za „nejefektivnější existující bezpečnostní organizaci a členství v ní současně za možnost získání efektivních bezpečnostních záruk“,⁴ v praktické politice se vždy touto tezí důsledně neřídil. V integračním úsilí jednoznačně akcentoval kroky, které měly přiblížit Slovensko především k EU. Avšak ani ve vztahu k této instituci důsledně neplnil politická kritéria, která by zajišťovala SR příznivou výchozí pozici pro výběr za kandidáta na členství.

První znepokojivé signály o perspektivním oslabení předpokladů SR integrovat se do evropských a transatlantických struktur velmi hlasitě zazněly již z jednání úvodních dvou schůzí NR SR, které se konaly 3. listopadu a z 3. na 4. listopad 1994. Byly natolik alarmující, že jsme je zaregistrovali i v ČR. Čerstvě dohodnutá parlamentní většina – HZDS, SNS a ZRS – ve snaze chránit své pozice a zajistit si stabilitu mocenského vlivu na všechny důležité oblasti veřejného života, přijala řadu opatření, která svým způsobem de-

monstrovala *mečiarovské* pojetí demokracie. Čtyřleté působení této vlády poskytlo dostatek důkazů o tom, že tato svérázná demokracie se od skutečné velmi podstatně lišila.

Kabinet *V. Mečiara* ji během zbytku svého funkčního období s různou intenzitou a ve rozmanitých podobách aplikoval ve všech sférách vnitřní politiky. Předseda HZDS, ve snaze obhájit tuto formu „*demokracie*“, zdůvodňoval rozhodnutí schválená parlamentní většinou v noci z 3. na 4. listopad 1994 nezbytností *stabilizovat společnost a politický systém na čtyři roky (...)* *Dosud se nám podařilo stabilizovat jen parlament. S vládou to bude složitější,*⁵ dodal *V. Mečiar*. Podle názoru mnoha českých analytiků to byla příliš vysoká cena, kterou Slovensko zaplatilo za tento způsob „*stabilizace*“. Zajistil sice, že třetí vláda *V. Mečiara* bez větších otřesů přežila celé zákonem stanovené volební období, avšak zájmy země nesmírně poškodil.

I když jsme si velice přáli, aby se Slovensko integrovalo do evropských a transatlantických struktur společně s ostatními účastníky visegrádské spolupráce, bylo zřejmé, že důsledky hlubokých deformací parlamentní demokracie, nerovnosti podmínek pro čestnou soutěž politických sil a účelového porušování ústavy parlamentem ovládaným HZDS, se jistě projeví při jeho hodnocení. S hlubokým znepokojením jsme sledovali permanentní konflikt mezi nejvýznamnějšími ústavními představiteli Slovenska, především však mezi prezidentem na jedné straně a premiérem na straně druhé, který mimořádně těžce poškodil obraz země v zahraničí. Politici demokratických států s velkými obavami registrovali zhoršení praxe při dodržování práv občanů, zejména při zajišťování práv národnostních menšin. Nejednoznačně byla hodnocena snaha vlády prosadit tzv. *slovenskou cestu transformace*. Bylo zřejmé, že povede, což se také potvrdilo, k téměř úplnému zastavení reformních kroků v ekonomice, odsouvání restrukturalizace bankovního sektoru a k vytváření podmínek, ztěžujících příliv zahraničního kapitálu do ekonomiky SR.

Nejen ekonomičtí experti, ale i všichni, kteří si přáli prosperitu Slovenska, se pozastavovali nad stranicky pojatou velkou privatizací, již doprovázelo hrubé porušování zákonů a nebývalý rozsah korupce a klientelismu. Vedení HZDS se ve snaze udržet své mocenské pozice uchýlovalo k zneužívání státních orgánů pro úzké stranické zájmy. S lítostí jsme registrovali, že tyto a řada dalších negativních projevů způsobu vlády koalice HZDS, SNS a ZRS v čele s *V. Mečiar*em deklasovaly Slovensko, posunuly jeho zahraničněpolitickou orientaci z evropského směru na východ a přispěly k mezinárodní izolaci jeho představitelů. Nebylo pochyb, že vztahy s mnoha zeměmi, zejména pak s USA, se mimořádně zhoršily výhradně zásluhou působení této koalice.

Důsledky se pochopitelně dostavily. SR během vlády *V. Mečiara* ztratila na své integrační cestě kontakt s ostatními státy středoevropského regionu. V Madridu 8. července 1997 nebyla jmenována ani mezi kandidáty případné druhé vlny rozšiřování NATO. Dne 13. prosince 1997 na lucemburském summitu EU rovněž scházela mezi státy, s nimiž se ER rozhodla zahájit předvstupní rozhovory. Hlavní důvody vyškrtnutí Slovenska ze seznamu nejpřipravenějších zemí na integraci spočívaly v obou případech v politické oblasti. Slovensko vedené vládní koalicí v čele *V. Mečiarem* nesplnilo základní politická kritéria definovaná na kodaňském summitu EU a v příslušných dokumentech NATO.

Skutečnost, že bylo vyloučeno z řad žhavých kandidátů integrace, jsme v ČR vnímali jako jeden z nejsilnějších podnětů, které přispěly po parlamentních volbách v roce 1998 k vytvoření vlády široké koalice *M. Dzurindy*. Nelze přitom nezpomenout, že někteří čeští politologové a analytici značně pochybovali, že by takovéto širokospektrální seskupení mohlo vůbec vzniknout. Představitelé čtyř politických stran, jež se na něm podílely, přesto dokázali, že se dovedou dohodnout a že mají dostatek odhodlání, aby všemi silami přispěli k radikální změně tohoto stavu. Někteří komentátoři v ČR byli udiveni, že se na Slovensku v zájmu koaliční spolupráce dovedlo spojit celé široké politické spektrum: od levice, přes střed až k pravici, strany, reprezentující zájmy obyvatelstva jak slovenské, tak i maďarské národnosti, politické subjekty občanského zaměření, i hnutí, prosazující křesťanské hodnoty. I nezavázaným pozorovatelům bylo jasné, že názorové rozdíly mezi jednotlivými politickými subjekty bývalé opozice pomohlo překonat úsilí o dosažení společného cíle – odstranit důvody, které znemožnily Slovensku přičiněním se předcházejícího kabinetu integrovat se do evropských a transatlantických struktur stejným tempem jako jeho sousedé.

K posílení mezinárodní postavení Slovenska za vlády *M. Dzurindy* nesmírně přispělo zejména také to, že se jí podařilo vytvořit za účasti SMK a že se na její činnosti bezprostředně podíleli ministři delegovaní touto stranou. Překonání „*maďarského syndromu*“ pozitivně hodnotili nejen političtí představitelé jižního souseda, ale i států, které hrály v procesu rozšiřování evropských a transatlantických struktur významnou roli. Značná očekávání mezi českými politology vyvolávala skutečnost, že reprezentanti všech politických subjektů, podílejících se na široké koalici, mohli při změně a upevnování zahraničněpolitické orientace Slovenska využívat své dřívější mezinárodní kontakty a pozice, jichž postupně dosáhli během svého působení v orgánech různých multilaterálních institucí.

Realisticky uvažující analytici v ČR rovněž předpokládali, že mezi stranami vládní koalice mohou vzniknout při dosahování konsensu problémy.

Bylo pochopitelné, že je vyvolávaly především otázky týkající se způsobů a postupů při nápravě chyb a nezákonností, jichž se dopustil předcházející kabinet v ekonomické oblasti, v procesu privatizace, při reformě státní správy, v oblasti legislativy a justice, sociálního zabezpečení, zdravotnictví a školství a při deblokaci ruského dluhu. Neudivovalo, že představitelé jednotlivých stran, a dokonce i různých platforem uvnitř SDK, se při hledání řešení ve všech těchto sférách snažili prosazovat svá ideová východiska a věcná řešení. Společnost Slovenska, jakož i jeho příznivci v zahraničí, však s politováním vnímali, že neshody v koalici nezřídka, a v poslední době především, vyvolávaly pokusy o upřednostňování partikulárních stranických zájmů. Proces odstraňování pozůstatků minulosti se v důsledku toho neúměrně protahoval, mezi stoupenci rozdílných postupů vzrůstalo napětí a často i vzájemná nevraživost.

Věrohodnost vlády a její pozice v očích veřejného mínění značně oslabily některé korupční či klientelistické aféry. Politická praxe potvrdila, že nejslabším článkem vládní koalice během prvního roku působení kabinetu *M. Dzurindy* byla nejsilnější ze stran, které ji tvořily – SDK. Značnou mírou se o to přičinila předcházející garnitura *V. Mečiara* tím, že prosadila volební zákon, který prakticky znemožnil vytvářet volební koalice. Nejnepatřejší realace se v počáteční fázi nového funkčního období vytvořila mezi vedoucími funkcionáři KDĽ a předsedou SDK *M. Dzurindou*.

Třecí plochy se však vyskytovaly i v relacích mezi dalšími subjekty čtyřkoalice. Zpočátku se nejostřeji projevovaly ve vztazích mezi SĽ a SMK. Existovaly však též mezi KDĽ a SMK, mezi DS a SĽ, jakož i mezi SOP a SĽ. Za nejvážnější krizi vládní koalice počátkem roku 2000 bylo obecně pokládáno vystoupení SĽ zpočátku nepřímou, později zcela otevřeně zaměřené proti premiéru *M. Dzurinovi*. Jen co se vztahy mezi nimi poněkud zklidnily, vypukl další spor, tentokrát mezi politiky SMK a většinou zbývajících částí vládního seskupení. Politické pozorovatele v ČR udivovaly ultimativní požadavky opírající se o hrozbu opuštění vlády či dokonce koalice především proto, že je pronášeli politici, kteří do té doby zpravidla vystupovali velmi uvážlivě a s rozvahou. Jejich rétorika evokovala dojem, že ztratili zájem o dosažení integračních met kabinetu *M. Dzurindy*, které pro maďarskou menšinu zaručovaly řadu perspektivních výhod.

Většina konfliktů uvnitř vládní koalice potvrdila, že slovenská politická elita, stejně jako většina českých politiků, ani po deseti letech polistopadového vývoje nectila poučení zdůrazněné v úvodní části tohoto příspěvku: nebyli dostatečně politicky prozíraví. Krátkodobé a dílčí stranické zisky upřednostňovali před dlouhodobějšími a širěji pojatými přínosy pro celou společnost.

Důsledky zápasu uvnitř vládní koalice podle mínění českých analytiků ovlivňovaly slovenskou politickou scénu ve dvou časových rovinách – aktuální a perspektivní. V aktuální rovině ohrožovaly vnitropolitickou stabilitu a tím významně komplikovaly realizaci záměrů vládního prohlášení včetně těch, které se týkaly integrace Slovenska do evropských a transatlantických struktur. V perspektivní rovině se důsledky turbulencí ve vládní koalici promítaly zejména do možností koaliční spolupráce před příštími parlamentními volbami a po nich. Koncem volebního období by v důsledku toho mohlo dojít k takovému vyhocení vztahů uvnitř koalice, které by prakticky přišť spolupráci stran, jež se na ní podílely, vyloučilo.

Přesnější predikci perspektivního vývoje slovenské politické scény ještě více komplikovaly dvě nové politické strany, jejichž zakladateli se stali ambiciózní představitelé mladší generace neuspokojených politiků – *I. Mjartan* a *R. Fico*. Bylo přirozené, že se důsledky kumulace řady faktorů vnitropolitického vývoje projevovaly i v průzkumech volebních preferencí politických stran a důvěryhodnosti politiků. Novým významným fenoménem slovenské politické scény se postupně stávala především strana *R. Ficu* SMER, která mohla sehrát v povolební konstelaci politických sil důležitou roli. Většina českých pozorovatelů však pochybovala, že by mohla být z hlediska integračních ambicí Slovenska pozitivní.

Politologové a analytici v České republice vnímali změny, k nimž na Slovensku došlo po nástupu vlády široké koalice, většinou s velkými sympatiemi, přestože je doprovázely značné komplikace a vážné problémy. Pozitivní smysl tohoto obratu podle nich spočíval především v tom, že se začaly důsledně uplatňovat principy parlamentní demokracie, vytvářet podmínky pro smysluplnou činnost všech ústavních institucí, prosazovala se vláda práva a cítila se zásada nezávislosti soudů. Náznaky korupčních afér a široce medializované případy klientelismu, které autoritu vlády *M. Dzurindy* nejvíce oslabily, odrážely podle mínění autora počáteční, dosud nevyzrálé stadium budování základů demokratické společnosti. Kromě toho však byly také důkazem, že se již podařilo aktivovat její ochranné mechanismy a že i po letech pokusů destruovat je, začínaly opět normálně fungovat.

Většina informovaných analytiků předpovídala, že úkol, před nímž tento kabinet stál, bude mimořádně obtížný. Logicky se očekávalo, že se po změně vládní moci objeví ve slovenské společnosti celá řada nových problémů. Odstraňování metastáz minulosti se nemohlo obejít bez bolestivých zásahů, protože pronikly příliš hluboko do jejího organismu. Politická praxe však předčila i ty nejpesimističtější předpovědi. Mnohé z problémů si však kabinet *M. Dzurindy* způsobil sám, a to tím, že na počátku své činnosti mimo-

řádně podcenil náročnost a složitost některých společenských procesů. Část jeho členů nedisponovala vždy dostatečnými politickými zkušenostmi a odbornými znalostmi. Někteří z nich ještě nevyzráli do rolí vůdčích osobností. Jejich nevědomé propojení s negativními stránkami minulosti bylo větší, než si sami připouštěli. Asi největší zklamání mezi sympatizanty Slovenska ale vyvolalo zjištění, že dokonce ani proevropsky orientované vládnoucí strany a hnutí se nevyvarovaly prohřešků proti principům demokracie, právního státu a zásadám obecné morálky.

I přesto lze ale výsledky, jichž vláda čtyřkoalice za první rok svého působení dosáhla, označit ve srovnání s předcházejícím stavem, za mimořádně povzbudivé. Změny, k nimž koncem roku 1998 a v průběhu roku 1999 ve SR došlo, měly z hlediska jejího směřování do evropských a transatlantických struktur, nehledě na zmíněné problémy, přímo dramatický význam. Občan Slovenska, ale i povrchní pozorovatel ze zahraničí, vnímal jeovou stránku výsledků více než ročního působení proevropsky orientovaných stran vládní koalice s dosti značným rozčarováním, skepsí a někdy až s hlubokým zklamáním. Avšak soustředěnější pohled a detailnější analýza oprávněnost těchto pocitů přinejmenším zpochybňovaly, ne-li zcela vylučovaly.

Příznivci Slovenska s uspokojením vnímali, že strany vládní koalice učinily základní krok k překonání dřívějšího stavu ve vnitropolitické oblasti již svými výsledky v zářijových parlamentních volbách v roce 1998. Významné především bylo, že prosadily, aby se uskutečnily spořádané a za plného respektování demokratických pravidel. Integrační ambice SR se posílily zejména potom, co se tyto politické subjekty dohodly na novelizaci zákona o volbách do orgánů místní samosprávy, prosadily ústavní změny umožňující přímou volbu prezidenta SR a snažily se vytvořit podmínky pro přiměřené zastoupení opozičních stran v orgánech NR SR.

Analytici v ČR především oceňovali, že kabinet čtyřkoalice přijal řadu pozitivních rozhodnutí ve vztahu k národnostním menšinám. Jednou z meritorních otázek, které orgány EU vnímaly jako potvrzení změny v této oblasti, byl Zákon o používání jazyků národnostních menšin. I když jeho konečné znění vůbec neuspokojilo představitele SMK, relevantní orgány evropských institucí přijaly jeho schválení s neskryvaným uspokojením. Podstatné však bylo, že se vztahy mezi vládou a maďarskou menšinou po nástupu kabinetu *M. Dzurindy* značně zklidnily a dřívější napětí jak na místní, tak i na centrální úrovni v této otázce očividně polevilo.

Vláda v praxi potvrzovala, že si uvědomuje velkou důležitost menšinové politiky jako kritéria hodnocení připravenosti SR na vstup do evropských a transatlantických struktur. V této oblasti se však mezitím před ní vynořil

nový problém, který by mohl integrační plány SR vážně zkomplikovat – exodus romského obyvatelstva hlavně do zemí severní a západní Evropy. Lze jen doufat, že se kabinetu *M. Dzurindy* nakonec podaří i tuto zkoušku politicky a diplomaticky zvládnout.

Pozorovatelé z nejbližší sousední země s uspokojením hodnotili, že čtyřkoalice přes počáteční rozpačitost jednoznačně potvrdila své odhodlání důsledně dokončit reformu slovenské ekonomiky. Dosažení dlouhodobého obratu v této oblasti patřilo zřejmě k nejobtížnějším cílům, jež si kabinet *M. Dzurindy* vytyčil. Při jejich naplňování hrozilo nebezpečí paradoxu krajní důslednosti. Ačkoli bezprostřední efekt vládních opatření v hospodářské sféře přibližoval SR k EU a NATO, jejich sekundární důsledky by mohly toto směřování ohrozit. Vlivem restriktivních opatření klesala oblíbenost stran vládní koalice mezi občany a preference HZDS a SNS byly vyšší, než výsledky, jichž spolu dosáhly v posledních parlamentních volbách. Druhou příčku v průzkumech veřejného mínění po svém vzniku přitom soustavně zaujímal strana SMER.

Rozhodující roli při hodnocení úspěšnosti kabinetu *M. Dzurindy*, ale i státu, z hlediska integračních záměrů, sehrála podle názoru autora především opatření z oblasti mezinárodních vztahů. Svou zahraniční politiku prováděl v podstatě na základě širokého konsensu všech partnerů koalice, bez větších průtahů a za poměrně široké podpory slovenské společnosti. Bezprostředně po zformování nových ústavních orgánů se do promyšlené politické a diplomatické ofenzívy s cílem jednoznačně demonstrovat odhodlání vrátit Slovensko do skupiny úspěšných sousedních států zapojili všichni odpovědní funkcionáři státu v rozsahu svých kompetencí.

Vláda *M. Dzurindy* se při prosazování integračních cílů orientovala především na významné členské státy NATO a EU. Vhodně též využívala příznivou atmosféru, která se také jejím přičiněním vytvářela ve vztazích SR se sousedy. Nejintenzivnější kontakty z historických, kulturních, ale i z politických, bezpečnostních a ekonomických důvodů rozvíjela se svým západním sousedem – s ČR. Významnou platformou k podpoře integračních cílů Slovenska se stala spolupráce v rámci obnoveného visegrádského seskupení. Kabinet čtyřkoalice se od počátku snažil prezentovat změnu zahraničněpolitické orientace Slovenska hlavně zřetelným distancováním se od východní politiky předešlé vlády. Vzhledem k tomu, že byla postavena na několika ekonomicky výhodných kontraktech pro Slovensko, postupoval zejména ve vztahu k Rusku obezřetně.

Skutečnost, že se vláda SR v integračním úsilí opírala o své nejbližších sousedy, byla oboustranně prospěšná. Spoléhala přitom zejména na iniciati-

vy České republiky. Její představitelé od počátku projevovali zájem o obnovení aktivit na platformě Visegrádské čtyřky. Hlavně v situaci, kdy se SR nedostala do NATO, ji pokládali za užitečný rámec pro politickou i bezpečnostní spolupráci zemí středoevropského prostoru. Rovněž další noví členové Severoatlantické aliance usilovali o obnovení tohoto grémia. Kabinet *M. Dzurindy* nabídnutou ruku ochotně přijal a aktivně se zapojil do aktivit, které odstartovalo budapeštské setkání tří účastníků visegrádské spolupráce v říjnu 1998.

Význam a místo tohoto grémia v zahraniční politice kabinetu *M. Dzurindy* nejlépe dokumentoval průběh a výsledky květnového summitu v Bratislavě, říjnového neformálního setkání premiérů v Tatranské Javorině, jakož i prosincové schůzky prezidentů zemí Visegrádské čtyřky v Gerlachově, jež se uskutečnily během jediného roku 1999. Spolupráce na této platformě s nezmenšenou dynamikou pokračovala i v roce 2000. Slovensko bylo za svůj aktivní podíl na této kooperaci oceněno tím, že se premiéři Visegrádské čtyřky na červnovém summitu na zámku Štiřín nedaleko Prahy rozhodli vytvořit Visegrádský fond a za jeho sídlo zvolili Bratislavu. Rovněž jmenování *U. Rusnáka* jeho výkonným ředitelem lze vnímat jako kladné hodnocení přínosu SR pro regionální spolupráci.⁶

O pozitivním vnímání role Visegrádské čtyřky v integračním procesu zemí regionu evropskými politiky svědčí i schůzka představitelů ministerstev zahraničních věcí států Visegrádské čtyřky, která se uskutečnila počátkem dubna 2000 z iniciativy MZV Velké Británie na jeho půdě v Londýně, jakož i setkání premiérů čtyř středoevropských zemí 28. dubna 2000 v polském Hnězdně, kterého se tenkrát poprvé zúčastnil též německý kancléř *G. Schröder*. Mimořádný význam této platformy v úsilí o úspěšnou integraci Visegrádské čtyřky do EU znovu potvrdila schůzka předsedů vlád zemí tohoto seskupení s britským premiérem *T. Blairem*, která se 6. října 2000 konala ve Varšavě.⁷

Podstatné zlepšení vztahů se sousedy, stvrzené konkrétními dohodami zejména s Maďarskem a Českou republikou, jakož i obnovená spolupráce v rámci Visegrádské čtyřky, významně přispěly k tomu, že se Slovensko velmi rychle zbavilo syndromu počínající mezinárodní izolace. Upevňující mezinárodní postavení země potvrzovala i častá setkání jeho státních představitelů s významnými politiky demokratické Evropy a USA.

Politologové v ČR oceňovali, že čtyřkoalice naplňovala deklarovaný zájem o členství v NATO a EU konkrétními, zřetelně orientovanými opatřeními. Počátkem roku 1999 její vláda podepsala s administrativou USA *Memořandum o porozumění*, v němž se zavázala poskytnout příslušníkům ozbrojených sil USA a jiných členských států NATO střelnici, základnu a vý-

cvikový vzdušný prostor letiště *Kuchyňa*, severovýchodně od Malacek. Avšak jako nejpřesvědčivější důkaz zásadní změny zahraničněpolitické orientace Slovenska po nástupu vlády čtyřkoalice byl touto komunitou vnímán její přístup k řešení kosovské krize. Rozhodnutí kabinetu *M. Dzurindy* byla plně v souladu s požadavky kladenými na členy NATO.

Politici a politologové západního souseda s uspokojením zaregistrovali, že mezinárodní organizace ocenily postoje Slovenska rovněž tím, že dva z jeho politiků pověřily prestižními funkcemi – ministr zahraničních věcí *E. Kukan* byl jmenován zvláštním zmocněncem generálního tajemníka OSN pro Kosovo a vysoký diplomat *J. Kubiš* se stal generálním tajemníkem OBSE. Jistou formou uznání úsilí kabinetu *M. Dzurindy* v ekonomické a fiskální oblasti ze strany mezinárodního společenství bylo i udělení výroční ceny *Nejlepší ministr financí roku 2000* slovenské ministryně financí. *B. Schmögnerová* ji převzala 25. září 2000 z rukou předsedy správní rady významného britského měsíčníku *Euromoney Institutional investor PLC*.⁸ Slovensko jako země pak bylo za vytrvalost a důslednost při realizaci reformních kroků přijato mezi třicet nejvyspělejších států světa a stalo se členem *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD).⁹ Tento akt lze zařadit mezi nejvýznamnější zahraničněpolitické úspěchy kabinetu v roce 2000.

Postupy kabinetu *M. Dzurindy* v oblasti plnění integračních cílů na mezinárodním poli byly promyšlené, dobře cílené a zcela věrohodné. Přitom byly podstatně přesvědčivější než výsledky, jichž dosahoval ve vnitropolitické sféře. Z různých vystoupení představitelů EU i Severoatlantické aliance bylo zřejmé, že měli zájem, aby se Slovensko během funkčního období vlády *M. Dzurindy* zásadním způsobem vyrovnalo s integračními deficity, které zapříčinil předcházející kabinet. Čtyřkoalice neměla na Slovensku přijatelnou alternativu i přesto, že se v průběhu svého působení dopouštěla některých vážných chyb. Důvody zájmu o proevropské Slovensko byly jasné. Jak sousední země, které již byly členy některého z evropských či euroatlantických integračních seskupení, tak i vedoucí státy NATO a EU pokládaly jeho plnohodnotnou účast na evropských sjednocovacích procesech nejen za užitečnou, ale z hlediska politické, bezpečnostní a ekonomické stability středoevropského regionu i za nezbytnou.

Na změny ve vnitropolitickém vývoji SR a v její zahraniční politice nejdříve pozitivně reagovali poslanci EP, kteří vyslovili novému kabinetu podporu v řadě prohlášení a rezolucí. Od exekutivních orgánů EU požadovali, aby co nejdříve přijaly příslušná opatření, která by přispěla k přeražení SR do skupiny postkomunistických států, s nimiž EU již zahájila předstupní roz-

hovory. Rovněž mezi zákonodárci důležitých států NATO se zvyšoval počet těch, kteří podporovali vstup Slovenska do Aliance. Bylo však zřejmé, že hlavní smysl těchto vystoupení spočíval především v pozitivním lobování v jeho prospěch.

SR dosáhla prvního významného úspěchu na své integrační pouti v říjnu 1999, když EK doporučila Helsinskému summitu, aby ji v prosinci spolu s pěti dalšími evropskými státy pozval k zahájení předvstupních rozhovorů s EU. Představy o možnostech a limitech její integrace do této instituce dostaly tedy celkem jasné obsahové a časové kontury. Avšak vyhlídky na její přijetí do NATO zůstávaly nadále mlhavé, a to i přesto, že vláda *M. Dzurindy* během jednoho roku významně přiblížila zahraniční a bezpečnostní politiku své země k Severoatlantické alianci. Její zásluhou Slovensko mělo de facto téměř stejné bezpečnostní záruky jako sousedé, i když jeho aktuální bezpečnostní status de iure zůstával zcela odlišný.

Ačkoli SR oficiální smluvní vztahy s NATO navázala již 18. března 1996, kdy jako první odevzdala v Bruselu *Individuální diskusní dokument*, zásadní obrat v jejím poměru k této instituci nastal až po zářijových parlamentních volbách v roce 1998. Výsledky kabinetu *M. Dzurindy* ve vnitřní i zahraniční politice byly vcelku velmi dobrým vysvědčením pro přijetí Slovenska do Severoatlantické aliance, což se promítlo i do závěrů jejího Washingtonského summitu v dubnu 1999. *Nová strategická koncepce Aliance, Akční plán pro členství* (Membership Action Plan – MAP) a jasně deklarovaná politika otevřených dveří vytvářely všechny nezbytné institucionální podmínky pro další vlnu rozšiřování NATO. Obrat, k němuž na Slovensku za poslední měsíce došlo, explicitně ocenilo rovněž *Komuniké z Washingtonského summitu* ve svém 7. článku: „Zaznamenáváme a vítáme také nedávné pozitivní změny na Slovensku.“⁴⁰ Aliance v tomto dokumentu na jiném místě jednoznačně slíbila, „že v následujících letech vydá další pozvání zemím, které jsou ochotny a schopny převzít zodpovědnosti a závazky členství, pakliže NATO rozhodne, že začlenění těchto zemí by posloužilo celkovým politickým a strategickým zájmům Aliance a že toto začlenění by posílilo celkovou evropskou bezpečnost a stabilitu.“⁴¹

Všichni proevropsky orientovaní politici, politologové a analytici byli upřímně potěšeni, že úsilí nejen slovenského kabinetu a vládní čtyřkoalice, ale i rady dalších státních a nevládních institucí, podporované velkou většinou slovenské společnosti, bylo úspěšně završeno rozhodnutím Evropské rady z Helsinek z 11. prosince 1999. Své usnesení o zahájení jednání se Slovenskem a dalšími zeměmi o vstupu do EU sdělila v závěrech ze zasedání svého předsednictva v části *I. Příprava rozšíření*: „Odbodlána pozitivně pris-

pět k bezpečnosti a stabilitě na evropském kontinentu a přibližující k vývoji v poslední době i ke zprávám Komise se Evropská rada rozhodla svolat v únoru 2000 bilaterální mezivládní konference s Rumunskem, Slovenskem, Lotyšskem, Litvou, Bulharskem a Maltou o podmínkách jejich vstupu do Unie a o změnách ve Smlouvě, které z toho vyplývají.⁴²

Z reakcí českých politiků bylo zřejmé, že také oni přivítali toto rozhodnutí ER s uspokojením. Většina z nich souhlasila s premiérem *M. Dzurindou*, který spatřoval v tomto historickém aktu dvojnásobný úspěch Slovenska. Za prvé spočíval v tom, že získalo pozvánku k přímému jednání o vstupu a stalo se rovnocenným partnerem pro vyjednávání. Za druhé, velikou výhodou bylo, že EU přijala systém „*regaty*“, podle něhož bude každá země hodnocena individuálně. Slovensko tak dostalo příležitost dostihnout ostatní země Visegrádu.

Vstup do EU spolu s sousedy byl životním zájmem nejen Slovenska. Kdyby bylo obklopeno zeměmi EU, aniž by bylo jejím členem, znamenalo by to pro něj velkou ztrátu. Při striktním dodržování pravidel pohybu zboží a osob na vnější hranici EU by tento stav vážně poškozoval občany SR. O společný vstup celého regionu do EU usilovaly i jeho sousedé, stejně jako orgány Unie. Tato varianta měla nesporně všestranné přednosti. Její realizaci by se předešlo celé řadě komplikací, které by nastaly v případě, že by se SR významněji v završení integračního procesu za svými sousedy opozdila.

Čeští politici, politologové i analytici oceňovali, že politická reprezentace SR nepolevila v úsilí o získání členství v NATO, přestože mezinárodní situace v roce 1999 a na počátku roku 2000 byla ve srovnání s předcházejícím obdobím z hlediska záměrů dosáhnout tohoto cíle značně nepříznivá. Pozitivně hodnotili vazby, které se mezi Slovenskem a členskými státy Severoatlantické aliance rozvíjely na platformě *Partnerství pro mír* (Partnership for Peace – PfP) a při plnění opatření, vycházejících z MAP. Za zvláště prospěšné považovali, že se mezi SR a novými členskými státy NATO rozvíjely četné aktivity zaměřené na zintenzivnění příprav k jejímu přijetí do Aliance. S pochopením vnímali, že slovenská čtyřkoalice uskutečňovala svou politiku s cílem co nejdříve získat členství v NATO ve třech rovinách – diplomatické, institucionální a vojensko-odborné. Četná politická i expertní setkání představitelů SR s protějšky ze zemí visegrádských sousedů potvrzovala, že u nich nacházeli ve všech základních otázkách přibližování k NATO významné pochopení a podporu.

Realisticky uvažující pozorovatel z ČR, i když hodnotil dosažené integrační výsledky kabinetu *M. Dzurindy* velmi pozitivně, nemohl se ubránit jistým pochybnostem, evokovaným jednak perspektivami možného vnitro-

politického vývoje na Slovensku, jednak stavem koncepční a strukturální připravenosti EU a NATO k přijímání nových členů. Z čeho tento skepticismus pramenil? I kdyby se Slovensku podařilo vyrovnat dvouletou ztrátu, kterou mělo v předstupních jednáních s EU za svými sousedy a do roku 2002 by splnilo operačně technická a politickovojenská opatření vyplývající z MAP, kumulovaný efekt obou skupin negativních faktorů by mohl způsobit, že by stejně nebylo do EU přijato spolu se svými visegrádkými partnery a jeho vstup do Severoatlantické aliance by se opět oddálil.

V obou případech by se politická, vojenskopolitická i ekonomická situace ve středoevropském prostoru dosti zkomplikovala. Bezprostřední důsledky nepřijetí SR do EU v přibližně stejném termínu jako jeho sousedé by byly pro region zřejmě citelnější, než odložení jejího vstupu do NATO. Kdyby se Slovensku nepodařilo dostihnout jeho visegrádké sousedy na cestě do EU, pak by stejně jako oni (ti však s podstatně menšími potížemi) muselo řešit četné problémy v režimu na hranicích, ale i ve vzájemné obchodní výměně. Nejvíce komplikací by se projevilo mezi ČR a SR, a to nejen v důsledku skončení platnosti jejich celní unie. Následky rozdílných statusů obou zemí, jak ve vztahu k EU, tak i k NATO, by nejkonkrétněji negativně pocítovali jejich občané.

Všichni zainteresovaní – jak vlády účastnických států Visegrádké čtyřky, tak i příslušní představitelé EU – si efekty případného pozdějšího přijetí SR do EU než ostatních států regionu velmi jasně uvědomovali. Potvrzením správnosti této percepce bylo všestranné politické i diplomatické úsilí, které vyvíjeli jejich odpovědní funkcionáři v zájmu urychlení integračního procesu Slovenska. Kabinet *M. Dzurindy* vkládal hlavní naději do možnosti zahájit negociace s EU ve větším počtu kapitol, aby stihl do konce roku 2003 projednat vše, co by do té doby měli zvládnout jeho sousedé. Průběh negociací v roce 2000 a připravenost vlády schválit poziční dokumenty ke všem zbývajícím kapitolám před 1. lednem 2001 vytvářely pro dosažení termínu připravenosti SR na vstup počátkem roku 2004 velmi dobré předpoklady. Rovněž komisař pro rozšíření EU *G. Verbeugen* podporoval její snahu co nejdříve dosáhnout úroveň ostatních. Několikrát zdůraznil, že také pro EK by bylo lepší, kdyby do Unie vstoupil celý region společně.

Bylo však zřejmé, že o tempu vyjednávání s EU budou s konečnou platností rozhodovat především schopnosti vládní administrativy, pružnost v činnosti parlamentu a kvalita vnitropolitického vývoje. Všechny tři podmínky byly vzájemně propojené. Jejich společným jmenovatelem byl stupeň jednoty a akceschopnosti vládní koalice. Když se ale zainteresovaný pozorovatel z ČR v této souvislosti seznámil se slovenskou realitou, neměl mnoho důvodů k optimismu. Co jej především zneklidňovalo?

Jistou mírou obav v něm nejdříve vyvolaly důsledky neshod uvnitř nejsilnější strany vládní koalice, které nakonec vyústily do rozhodnutí premiéra a předsedy SDK *M. Dzurindy* a dalších slovenských politiků vytvořit nový politický subjekt – *Slovenskú demokratickú a kresťanskú úniu* (SDKÚ). Přestože ostatní partneři ze čtyřkoalice zpočátku zaujímali k této nové situaci na slovenské politické scéně vcelku zdrženlivá stanoviska, dalo se předpokládat, že se její důsledky radikálním způsobem promítnou nejen do dalšího vývoje ve vládní koalici, ale i v celé zemi. Nestabilita nejsilnějšího politického subjektu se stala katalyzátorem vývoje, jehož projevy zasáhly jak vládu, tak i parlament.

Politici opozice vnímali vznik nového politického subjektu jako vhodnou příležitost k útokům nejen na končící SDK a rodící se SDKÚ, ale i na celou garnituru, která byla u moci. Představitelé HZDS vzniklou situaci využili k vystupňování propagandistické kampaně zejména proti premiéru *M. Dzurindovi* a těm politikům vládní koalice, kteří prosazovali důsledné dořešení nezákonností z předcházejícího volebního období. Současně se pokoušeli narušenou jednotu vládní koalice dále rozleptávat rozvíjením diferencovaných kontaktů s jednotlivými koaličními politiky, kteří své oponentní názory na postup vlády při řešení vzniklých problémů netajili. Nejvíce jich nacházeli na levé straně koaličního spektra, jejichž hlavní reprezentant – SDL – se pod tlakem zhoršující se sociální situace svých sympatizantů začal v panice pomalu rozkládat. HZDS využilo krizi v SDK i jako další argument k zdůvodňování své kampaně za vypsání předčasných parlamentních voleb. Listopadové referendum (2000) k této otázce by mohlo hodně napovědět, jakým směrem se bude vnitropolitický vývoj a tím i zahraničněpolitický kurs Slovenska vyvíjet.

Akceschopnost vládní koalice v první části roku 2000 nejdramatičtějším způsobem nakonec ovlivnila snaha některých funkcionářů SDL o zneužití této situace ve svůj prospěch. Jejich mluvčím se stal předseda SDL a předseda parlamentu *J. Migaš*. Poté, co se jim nepodařilo prosadit korekci *Koaliční dohody* podle vlastních představ, zaútočili na předsedu SDKÚ a premiéra *M. Dzurindu* přímo. Vystoupení předsedy SDL na zasedání NR SR, jehož svolání si vynutilo opoziční HZDS, aby se pokusilo odstranit *M. Dzurindu* z funkce premiéra, patřilo do kategorie politicky krajně neuvážených kroků, ohrožujících stabilitu v zemi a podryvající šance SR dosáhnout integračních cílů, které si vytyčil její kabinet.

Po částečném zažehnutí nebezpečných důsledků jednoho konfliktu mezi partnery vládní koalice, objevila se další hrozba, a to dosti nenadále. Neschopnost představitelů slovenské části vládní koalice uspokojit požadavky

politiků reprezentujících zájmy maďarské menšiny ohrožovala nejen přijetí novely Ústavy SR a uskutečnění reformy veřejné správy v předpokládaných termínech, ale i celý reformní proces. Krize ve vztazích mezi SMK a většinou ostatních stran vládní koalice byla nejhlubší od vzniku tohoto seskupení a odehrávala se v nejméně vhodném okamžiku. Její průběh a důsledky mimořádně nahrávaly opozičním politikům ve snaze o vypsání předčasných parlamentních voleb a významně přispívaly k destabilizaci slovenského vnitropolitického vývoje. To nebyly příznivé podmínky pro urychlení integračního procesu.

Zahraniční pozorovatelé a političtí představitelé členských států EU a NATO, ba dokonce až z dalekého Japonska, se živě zajímali jak o možné důsledky vzniku nového politického subjektu pro budoucí vývoj slovenské politické scény, tak zejména o charakter a možná rizika dalšího působení SDL ve vládní koalici. Zneklidňovala je též představa, že SMK by mohla své působení v ní ukončit. Zdrojem jejich obav byla především hrozba rozpadu vládní čtyřkoalice a možnost opětovného návratu *V. Mečiara* k moci, buď jako předsedy momentálně fakticky nejsilnějšího politického subjektu, anebo jako vítěze předčasných parlamentních voleb.

Optimističtí pozorovatelé v ČR předpokládali, že strany vládní koalice si tato nebezpečí dostatečně uvědomovaly a budou, stejně jako dosud, i ve zbytku volebního období hledat taková východiska ze vzájemných sporů, která by opozici neumožnila vrátit se předčasně k moci. Očekávali, že obavy z důsledků takové perspektivy budou i nadále patřit mezi nejdůležitější jednotící faktory jak uvnitř SDK, tak i v rámci celé vládní koalice. Snaha zabránit vytvoření další vlády v čele s *V. Mečiarom* by měla zaujímat na stupnici závažnosti příčin společného postupu koaličních stran nejvyšší příčku. A to i za předpokladu, že by jeho návrat do premiérského křesla pravděpodobně nezpůsobil vyřazení Slovenska ze skupiny zemí, s nimiž se EU rozhodla vést předstupní rozhovory. Jeho návrat do jakékoli ústavní funkce by však pozici SR v jednáních s Uníí určitě významně oslabil. Racionálně uvažující politici stran vládní koalice by vznik takové situace neměli připustit.

Pokračující a prohlubující se spory uvnitř vládní koalice by s velkou pravděpodobností mohly negociační pozici Slovenska značně negativně ovlivnit rovněž za předpokladu, že by se kabinet *M. Dzurindy* udržel při moci po celé volební období. Napětí v koalici by se zřejmě promítlo do obtíží při schvalování legislativních norem, hledání cest ke zdokonalení slovenského soudnictví, při uskutečňování reformy veřejné správy a v procesu přijímání dalších důležitých rozhodnutí, která by měla přiblížit zemi ke standardům EU. Obtížnost a zdlouhavost zápasu o novelu Ústavy SR a o územněsprávní uspořádání to plasticky potvrzují.

Prohlubující se spory mezi koaličními stranami by mohly způsobit, že jejich ústavní většina v parlamentu by se stala prázdnou veličinou a proces přijímání nezbytných změn ústavy, ale i ostatních zákonů, by se tak změnil na zápas o prosazení stranických zájmů. To by se zřejmě nejen promítlo do kvality jednotlivých legislativních norem, ale vedlo by to i k zpomalení tempa jejich přijímání. Ztížená pozice SR v negociacích s EU by vážně ohrozila realizaci záměru vlády maximálně urychlit projednávání zbývajících kapitol.

Pokračující nestabilita vnitropolitického vývoje by se mohla projevit i tím, že vláda *M. Dzurindy* by postupně ztratila i většinovou podporu slovenského obyvatelstva, s níž mohla do té doby ve svém úsilí o dosažení členství v EU počítat. V průzkumech veřejného mínění se vstupem Slovenska do EU souhlasilo vždy více respondentů, než jich bylo proti. Po zářijových parlamentních volbách v roce 1998 se s vládou v této otázce ztotožňovala většina společnosti. Během roku počet stoupců vstupu do EU vzrostl na dvě třetiny a výrazně převážil nad odpůrci integrace.¹³

Ačkoli značná část politiků, politologů a analytiků nejen v sousední ČR, ale i v členských státech Unie, projevovala v důsledku problémů uvnitř vládní koalice poměrně velké obavy o další vývoj Slovenska, většina z nich nadále nepokrytě sympatizovala s kabinetem *M. Dzurindy*. Komisař pro rozšíření EU *G. Verbeugen* v době vrcholící krize vládní koalice, kterou vyvolal předseda SDL *J. Migaš* hlasováním za odvolání koaličního spojence – premiéra, nadále potvrzoval zájem o včlenění Slovenska do skupiny zemí, jež by měly být přijaty do EU jako první. „*Je nejvyšší prioritou, aby Polsko, Maďarsko a ČR byly mezi prvními,*“ zdůraznil, když obhajoval tezi o výhodnosti rozšiřování EU po agregátních celcích. Přitom dodal, že ve stejné skupině by rád viděl i Slovensko.¹⁴

Nejen z jeho slov, ale i z vyjádření politiků dalších členských států Unie bylo zřejmé, že Slovensko mohlo počítat s přízní těch, kteří budou o přijetí nových členů do EU rozhodovat. Avšak zodpovědnost za to, zda splní podmínky pro přijetí, ponese jeho politici. Další otazníky vyvolával termín skutečného otevření EU pro nové členy. Přestože kandidáti na členství vyvíjeli na její orgány neustálý tlak, aby k tomu došlo již v roce 2002, popřípadě o rok později, bylo zřejmé, že se tak nestane zřejmě ani v roce 2004, jehož počátek slovenská vláda označila za datum připravenosti své země na vstup do EU. Věrohodnou odpověď na otázku, zda SR v době připravenosti EU na rozšíření bude patřit mezi státy, které mohou být za její členy přijaty, dostaneme teprve po příštích parlamentních volbách.

V poslední době jsme v ČR s ještě větším napětím sledovali vývoj kolem očekávaného členství Slovenska v Severoatlantické alianci. Ačkoli procesy

rozšiřování obou spojeneckých svazků vyspělých demokracií Evropy a Severní Ameriky vycházejí v podstatě ze shodné filozofie a jsou založeny na ztotožnění se se stejnou soustavou hodnot, jejich specifická poslání, vnitřní struktury, mechanismy a způsoby rozhodování, jakož i rozdílný obsah jejich kompetencí vyžadují zcela jinou metodiku přijímání nových členů. Jako paradoxní bychom mohli vnímat skutečnost, že další proces rozšiřování NATO bude po pozvání prvních tří nových členů postupovat zřejmě pomaleji a obtížněji než rozšiřování EU, která dosud žádnou postkomunistickou zemi do svých řad nepřijala.

Nabídka členství ve Washingtonské smlouvě pro první tři středoevropské země byla svrchovaně politickým aktem s geostrategickými důsledky. Otázky vojenské připravenosti kandidátů hrály přitom druhořadou, i když ne nepodstatnou, roli. Proces zkoumání důsledků jejich přijetí pro Severoatlantickou alianci a pro bezpečnostní prostředí, v němž působí, byl zahájen teprve poté, co se stali jejími plnohodnotnými členy. Kromě toho, v souvislosti s realizací *Nové strategické koncepce* vyvstaly před NATO závažné úkoly v rámci vnitřní transformace a v souvislosti s vytvářením evropské bezpečnostní a obranné politiky. Nemalé politické a odborné úsilí vyžadovala rovněž opatření zaměřená na rozvíjení partnerských vztahů s Ruskem. Zkušenosti z kosovské krize umocňovaly naléhavost důsledného řešení všech těchto otázek, proto se na ně koncentrovala hlavní pozornost orgánů celé Aliance. Převládá názor, že nová vlna rozšiřování by neměla být zahájena před tím, než budou uspokojivě zodpovězeny.

Termín přijímání nových členů bude rovněž ovlivňovat skupina faktorů, vyplývajících ze širších politickobezpečnostních souvislostí a ze specifiky procesu prosazování národních zájmů jednotlivými členskými státy, zejména významnými. Důležitou roli při rozhodování o zahájení druhé vlny rozšiřování bude zřejmě sehrávat též otázka, které země by měla zahrnovat. Přesto, že všechny tři nové členské státy Severoatlantické aliance – ČR, Maďarsko a Polsko – měly strategický zájem na tom, aby se k nim Slovensko připojilo co nejdříve, je málo pravděpodobné, že ostatní země budou vnímat tento argument jako nejzávažnější. Nelze přitom očekávat, že by se shodly na přijetí najednou všech devíti zemí, o jejichž kandidatuře se v různých souvislostech uvažovalo.¹⁵

Z předchozích poznámek lze usoudit, že délka doby příprav SR na členství v NATO bude z více než 90 % záviset na schopnosti Aliance absorbovat další vlnu nových členů, především však na politické vůli jejích členskými státy dohodnout se na termínu jejího zahájení. Klíčovou roli v rozhodování, zda bude Slovensko do nové vlny zařazeno však může sehrát zbyvajících

10 %, která představují jeho vlastní připravenost na vstup do NATO. Pozorovatel z ČR má dost důvodů k domněnce, že nejdůležitějšími ukazateli nebudou přitom jenom vojensko-odborné parametry,¹⁶ ale hlavně politicko-vojenská připravenost země. Z tohoto hlediska byla SR již na počátku roku 2000 pokládána za vhodného kandidáta přijetí do NATO. Generální tajemník NATO *G. Robertson* ocenil její postoje a přístup k přípravě na členství v Severoatlantické alianci slovy: „*Aktivita Slovenska, které se vyvíjelo demokraticky i vojensky a které je členem Partnerství pro mír a Partnerské rady, si velice vážím, oceňuji postoj, který zaujalo v kosovské krizi.*“¹⁷ Je otázka, zda si tento kredit zachová až do doby, kdy se bude v orgánech NATO o zahájení nové vlny rozhodovat a kdy se bude sestavovat seznam zemí, jež by se na ní měly podílet.

Vektor všech faktorů, které budou termín zahájení druhé vlny rozšiřování NATO zřejmě nejvíce ovlivňovat, umožňoval predikci tří pravděpodobných variant otevření Severoatlantické aliance pro další uchazeče: optimistické, realistické a pesimistické. Podle mého názoru Slovensko má všechny předpoklady, aby se dostalo mezi kandidáty druhé vlny rozšiřování v případě, prosadí-li se kterákoli z uvedených možností. Avšak pouze tehdy, udrží-li se nynější vládní koalice u moci nejméně do příštích řádných parlamentních voleb.

Ponecháme stranou obě krajní možnosti a pokusme se zdůvodnit realistickou variantu. I když se k možnostem vstupu SR do NATO vyjádřila již celá řada kompetentních politických a vojenských představitelů, za nejsměrodatnější lze označit názor předsedy Sboru náčelníků štábů ozbrojených sil USA, *generála H. H. Sheltona*, který vyslovil během své návštěvy Slovenska 12. ledna 2000. Vyzvedl postoj vlády SR při řešení kosovské krize a účast příslušníků ASR v misi KFOR. Ocenil též projekt reformy slovenských ozbrojených sil. Uklidnil slovenské vojenské představitele, že kritériem interoperability nebude původ výzbroje ASR, ale především to, jak se vypořádá s úkoly, které pro ni vyplynou z plánů kolektivní obrany. V tomto směru přislíbil slovenské armádě jak technickou a materiální, tak i morální pomoc ze strany ozbrojených sil USA.¹⁸

Z jeho slov bylo zřejmé, že vláda USA podpoří vstup Slovenska do NATO v případě, že bude zahájena nová vlna rozšiřování a za předpokladu, že procesy při zdokonalování demokracie a modernizaci jeho ozbrojených sil budou i nadále pokračovat. Změna vládní koalice a tím i jiné vnímání vníropolitického vývoje Slovenska ze zahraničí by jeho ambice stát se členem Severoatlantické aliance však značně oslabily. Skutečnost, že by mělo vládu, v níž by bylo zastoupené HZDS s *V. Mečiarom* (o SNS ani nemluvě), by byla

při hodnocení jeho způsobilosti plnit povinnosti člena NATO posuzována podstatně ostřeji a kategoričtěji, než při klasifikaci jeho připravenosti na přijetí do EU.

Bude-li na Slovensku vládnout jakékoli politické seskupení, významným faktorem, který zřejmě o jeho vstupu do NATO rozhodne, bude vztah občanů k členství v tomto obranném společenství. Politici zemí Severoatlantické aliance vždy pokládali přístup obyvatelstva uchazečské země k NATO za mimořádně důležitý ukazatel její připravenosti plnit závazky, vyplývající z budoucího členství. V případě, že vláda SR bude i nadále provádět důvěryhodnou zahraniční politiku a její vnitropolitická praxe bude vycházet z principů demokracie, politické plurality, ochrany lidských práv a právního státu, je také pravděpodobnost postupné změny chladných postojů obyvatelstva k členství v NATO větší, než kdyby tomu bylo naopak. Necele dva roky působení vládní koalice *M. Dzurindy* to potvrdily.¹⁹

Kdyby došlo na Slovensku ke kumulaci důsledků vyvolaných málo důvěryhodnou vládou s většinovým odporem veřejnosti proti vstupu do Severoatlantické aliance, političtí představitelé jejích členských států by jistě s jeho pozváním k připojení se k Washingtonské smlouvě a s následnou ratifikací dohody o jeho přijetí, přinejmenším nespíchovali. Některé země, mezi nimi především USA, by v takovém případě zřejmě dohodu o přistoupení SR k Washingtonské smlouvě vůbec neratifikovaly.

Zdrojem částečného optimismu je předpoklad, že se vládě *M. Dzurindy* podaří přiblížit SR k NATO a EU natolik, aby se její přijetí do obou institucí stalo v nejbližších letech nezvratným. Lze rovněž očekávat, že po překonání mimořádně obtížné etapy, kterou představovaly první roky působení kabinetu vládní koalice, se začnou konečně projevovat pozitivní výsledky uskutečněných reforem a nápravných kroků. Jejich efekt by mohl ovlivnit nejen tu část společnosti, která se od vlády v průzkumech veřejného mínění dočasně odvrátila, ale i chování a postoje hlavní opoziční síly – HZDS. Vliv pragmatického proevropského křídla v hnutí by se potom prosazoval úspěšněji a izolacionistické kruhy s nacionalistickou orientací by ještě rychleji než dosud ztrácely své pozice. Zlepšila by se rovněž atmosféra ve společnosti, kterou ještě stále charakterizovala vyhrocená polarizace mezi koalicí a opozicí, včetně v otázkách zahraničněpolitické orientace Slovenska. V důsledku toho, by se k příznivcům vstupu SR do NATO připojila i značná část sympatizantů opozice.

Realistická varianta vstupu Slovenska do NATO vychází z předpokladu, že příští summit Aliance v roce 2002 sice rozhodne o otevření další vlny rozšiřování, ale procesy pozvání a přijetí nových členů, jakož i rati-

fikace s tím spojených příslušných dokumentů budou probíhat podle obvyklých procedur, a proto by mohla být uzavřena kolem roku 2005. Vojenská spolupráce NATO s kandidáty přijetí se bude do té doby intenzívně rozvíjet v rámci EAPC a rozšířeného Pfp. Bude-li případné pozvání dalších kandidátů členství v NATO vyhlášeno v období, když bude u moci vláda sestavená ze stran, podléjících se na čtyřkoalici, bude mezi nimi s velkou pravděpodobností i Slovensko. V takovém případě by kabinet vytvořený po parlamentních volbách v roce 2002 již asi nemohl rozběhnutý proces přijetí nějakým způsobem vážněji torpedovat. Avšak za situace, že by se vrcholné orgány Severoatlantické aliance rozhodly tento krok učinit v době, když bude vládnout seskupení, které by v demokratickém světě vyvolávalo obavy z nedodržování pravidel demokracie a principů právního států, pak by Slovensko mezi kandidáty nové vlny rozšiřování asi opět scházelo.

Většina zahraničněpolitických pozorovatelů v ČR s uspokojením sledovala, že vláda *M. Dzurindy* z této perspektivy vyvodila racionální závěry. Jejich jádro spočívalo v takovém uspořádání vnitropolitických poměrů, které by zaručovaly, že postoj k členství Slovenska v NATO se nebude měnit současně se střídáním vládních garnitur. Podstatu problému vystihl státní tajemník MO SR *J. Pivarči*, podle něhož prioritou vládního programu kabinetu *M. Dzurindy* bylo, aby „*se nejen upevňoval pozitivní vztah veřejnosti k armádě, ale aby chom přesvědčivými argumenty získali podporu veřejnosti pro vstup do NATO.*“²⁰

O pozitivním hodnocení role ozbrojených sil ve společnosti trvale přesvědčovaly výsledky veřejného mínění. Lze pouze doufat, že vláda čtyřkoalice ještě měla před sebou dostatečný časový prostor, aby přesvědčila veřejnost o pozitivních stránkách zajištění bezpečnosti své země v rámci systému kolektivní obrany. Březnový průzkum veřejného mínění (2000), který provedla agentura Markant, byl prvním pozitivním signálem, že se jí to začalo poměrně dařit. 51 % respondentů, kteří se v této anketě vyslovili pro členství Slovenska v NATO, bylo slibným náznakem dynamické změny ve vnímání této životně důležité otázky občany.²¹

Otevřenou však stále zůstávala otázka, zda se kabinetu *M. Dzurindy* podaří udržet vnitropolitickou stabilitu. Přestože vládní koalice jarní turbulence na počátku roku 2000 s nemalým vypětím překonala, zdroje dalších možných konfliktů zcela neodstranila. Zahraničněpolitický pozorovatel z Prahy neměl při hodnocení perspektiv vývoje slovenské vnitropolitické scény na podzim roku 2000 z tohoto hlediska mnoho důvodů k přílišnému optimismu. Stále však doufal, že představitelé vládní koalice si vzpomenu na jedno z nejvýznamnějších poučení z nedlouhého polistopadového vývoje a svá

rozhodnutí budou důsledně orientovat na dosažení dlouhodobých a obecně prospěšných zájmů země, a ne na partikulární požadavky stranických sekretariátů.

Poznámka na závěr: Každý zainteresovaný český občan v uplynulých měsících roku 2000 s napětím a velkými obavami sledoval jak dramatický zápas o život slovenského prezidenta *R. Schustera*, tak i neobyčejně vyhrocený stav slovenské politické scény. Analytika mezinárodních vztahů zvláště znepokojoval konflikt mezi politickou reprezentací maďarské menšiny a ostatními partnery vládní koalice a záštiplná snaha opozičních politiků za každou cenu prosadit konání předčasných parlamentních voleb. (Snad jen je potěšilo, že se k nim na poslední chvíli demonstrativně připojil i předseda nové strany SMER *R. Fico*.) Obě agendy ještě před svým vyvrcholením přispívaly k destabilizaci vnitropolitické scény, zhoršovaly obraz země v zahraničí a zvyšovaly obavy přátel Slovenska o jeho budoucnost.

Negativní vyústění každé z nich by jeho integrační ambice vážně zkomplikovalo. A nejen to. Nepředvídatelné důsledky rozpadu současné vládní koalice by mohly znehodnotit nesmírné úsilí nejen slovenských občanů a jejich politické reprezentace, ale i představitelů dalších střeoevropských zemí, kteří se v zájmu posílení regionální i kontinentální stability snažili přijet SR do EU a NATO všemožně podporovat. Vypjatý zápas o život hlavy státu se s významným přispěním lékařů sousedního Rakouska skončil úspěšně. Budeme moci se stejnou úlevou a uspokojením konstatovat, že i snažení o vytváření příznivých podmínek pro rozvoj prosperity slovenské společnosti skončilo s podobným zdarem? V této souvislosti si rovněž v ČR klademe zneklidňující otázku: Projeví slovenští politici a občané dostatek moudrosti a prozíravosti a najdou dost sil a odvahy, aby předešli situacím, které by mohly jejich zemi na cestě k prosperitě a vyšším standardům opět o několik let zdržet? Nebo ji zakonzervují ve stadiu, v němž nemá dost prostředků nejen na odpovídající vybavení nemocnic, ale ani na přiměřené řešení dalších naléhavých problémů zděděných z minulosti?!

■

Poznámky:

1. *Volebný program HZDS, Slovensko – do tobo! Vydal Tlačový a informačný útvar HZDS vo vydavateľstve SALUS, s. r. o., Bratislava 21. 9. 1994, s. 26.*
2. *Viz Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky, Vydal Úrad vlády SR v denníku Slovenská REPUBLIKA, Bratislava 12. 1. 1995, s. 2.*
3. *Viz tamtéž.*
4. *Tamtéž.*
5. *Slovenská REPUBLIKA, roč. II., č. 148/I., Bratislava 5. 11. 1994, s. 2.*

6. *Viz Deník SME*, roč. 8, č. 133, Bratislava 10. 6. 2000, s. 1 a *Národní obroda*, roč. XI, č. 133, Bratislava 10. 6. 2000, s. 1, 4 a 6.
7. *Viz Deník SME*, roč. 8, č. 230, Bratislava 6. 10. 2000, s. 11.
8. *Viz Národní obroda*, roč. XI, č. 221, Bratislava 26. 9. 2000, s. 1 a *Pravda*, roč. X., č. 221, Bratislava 26. 9. 2000, s. 1.
9. *Po různých peripetiích Rada OECD 28. července 2000 rozhodla o pozvání Slovenska, aby se stalo jejím členem.* (*Viz Národní obroda*, roč. XI, č. 174, Bratislava 29. 7. 2000, s. 1, 2.)
10. *Komuniké z Washingtonského summitu vydané nejvyššími představiteli států a vlád, kteří se zúčastnili zasedání Severoatlantické rady v Washingtonu 24. dubna 1999, NATO Review – Dokumentace*, Roč. 47, č. 2/léto 1999, Vydavatel Peter Daniel – NATO, Brusel 1999, s. D3.
11. *Tamtéž.*
12. *Příloha Mezinárodní politiky 1/2000 Dokumenty Evropské unie, Zasedání Evropské rady ve dnech 10. a 11. prosince 1999 v Helsinkách, ÚMV, Praha 2000, s. 4.*
13. *Podle výsledků průzkumu veřejného mínění, který v době od 4. do 13. října 1999 provedl Inštitút pre verejnú otázku (IVO) prostredníctvom agentury FOCUS, pro vstup SR do EU by se vyslovilo 66 % občanů, proti by bylo 25 % a nerozhodnutých zůstalo 9 %.* (*Viz SME*, roč. 7, č. 254, Bratislava 4. 11. 1999, s. 2.) *Ankety organizované počátkem roku 2000 tento pozitivní trend potvrzovaly: v březnu 2000 vstup SR do EU podporovalo 70 % respondentů, zatímco proti bylo pouze 20 %.* (*Viz tamtéž*, roč. 8, č. 73, Bratislava, 28. 3. 2000, s. 2.)
14. *Právo*, roč. 10, č. 94, Praha 20. 4. 2000, s. 7.
15. *Mezi kandidáty členství v NATO patří Bulbarsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a v průběhu kosovské krize dostaly příslib budoucího členství též Albánie a Makedonie.*
16. *Ze souvislosti, které doprovázely přípravu tzv. Garrettovy studie o připravenosti ASR na členství v NATO je však zřejmé, že vojensko-odborná kritéria v dalších vlnách rozšiřování Severoatlantické aliance budou brát podstatně významnější roli, než tomu bylo v době přijetí ČR, Madarska a Polska.*
17. *Národní obroda*, roč. XI, č. 7, Bratislava 11. 1. 2000, s. 8.
18. *Viz Slovenská REPUBLIKA*, roč. VIII., č. 8, Bratislava 12. 1. 2000, s. 2, *SME*, roč. 8, č. 8, Bratislava 12. 1. 2000, s. 1, *Rádio Slobodná Európa, ASA, 000111, 21,11, <http://www.rferl.org>.*
19. *Dokazovaly to průzkumy veřejného mínění, podle nichž se počet stoupců členství SR v NATO v průběhu roku 2000 soustavně zvyšoval. Podle výsledků ankety uskutečněné Inštitútom pre verejnú otázku v Bratislavě v době od 8. do 16. srpna 2000 (sběr údajů zabezpečovala agentura FOCUS) vstup Slovenska do NATO podporovalo 50 % dotázaných. Proti bylo 39 % respondentů. Ve srovnání s průzkumem, který uskutečnila v březnu 2000 tatáž instituce se stejnou metodikou, podíl příznivců členství SR v Severoatlantické aliance stoupl ze 42 na 50 %.* (*viz Deník SME*, roč. 8, č. 206, Bratislava 7. 9. 2000, s. 3.) *Rozdíl v výsledcích průzkumů organizovaných agenturou MARKANT a IVO vyplývaly především z formulace anketních otázek a ze způsobu vyhodnocování zjištěných dat.* (Pozn. – aut.)
20. *Pravda*, roč. X., č. 28, Bratislava 4. 2. 2000, s. 7.
21. *Viz Národní obroda*, roč. XI, č. 86, Bratislava 12. 4. 2000, s. 2.

Summary:

Vladimír Leška: *Integration of Slovakia into European and Transatlantic Structures – Perspective from the Czech Republic*

Each pro-European politically literate citizen of the Czech Republic whether supporter or opponent of division of Czechoslovakia should for judging integration victories and losses of the Slovak Republic use the same criteria as are used for evaluating results of the whole process of European unification. Sovereign Slovakia is a real and inseparable element of contemporary international relations and its movement towards integration structures is an organic part of the positive tendency of post-confrontational development of the continent.

Historically not very long post-November era of the Central European states one can deduce one fundamental lesson, valid for all their politicians: Should they relieve their decisions of an attempt of short term and often limited political gain and orient themselves more to longer term and more universal contribution that could be confronted in a wider international context, they would do good not only to their voters but next generations, as well. Approach of some politicians to issues of integrations of successor states of divided Czecho-Slovak Federation into European and Transatlantic structures was an illustrative confirmation of this thesis.

After creation of an independent Slovakia it seemed its integration route would be similar to the one of other neighbouring Central European states. Nevertheless very soon the first signs that it might not be so appeared. The new political criteria of accession to the Association Agreement accented above all respect of national minorities' rights. The fact that the European Agreement of Accession with the Slovak Republic (but with the Czech Republic as well) entered into force already on 1st February 1995 was a signal that the EU tried to approach this issues more generously than some observers expected.

There was probably also a contribution of the fact that Slovak politicians since the Slovak independence declared unequivocal interest in the EU and later also the NATO membership. Politicians of democratic Europe and the USA were comforted because in principal all parliamentary political subjects except for SNS (Slovak National Party) and ZRS (Union of Workers of Slovakia) agreed on this basic philosophy of anchoring the young state in international relations. Consensually agreed foreign policy orientation was projected also into the Programme of the Government of the *Mečiar's* Cabinet that resulted from 1994 elections. But following realisation of this line was strongly influenced by the fact that the only willing coalition partners for the HZDS (Movement for Democratic Slovakia) were SNS and ZRS. More scepti-

cal analytics were already afraid that the price SR would have to pay for creation of this power constellation might be quite high.

Even that the Cabinet of V. Mečiar considered the North Atlantic Alliance “*the most effective existing security organisation and membership in it at the same time a possibility of gaining the security guaranties*“ they not always properly followed this thesis. Their integration efforts unequivocally accented steps that should get Slovakia closer mainly to the EU. But in relation to this institution they did not fulfil political criteria thoroughly what would secure for SR a favourable starting position for membership candidates' selection. The first disturbing signals of possible weakening of their assumptions to integrate to European and Transatlantic structures sounded very loudly during the first two sessions of the NR SR (National Council of the Slovak Republic), which were held on 3rd November and from 3rd to 4th November 1994. Freshly agreed parliamentary majority – HZDS, SNS and ZRS – in an attempt to secure their positions and stability of power influence on all important spheres of public life, adopted a series of measures that in their way demonstrated *mečiaritic* understanding of democracy. This government's four-year stint provided with sufficient evidence that this peculiar democracy distinguished itself from the real one very substantially.

Even though we in CR really wished Slovak integration into European and Transatlantic structures together with other participants of the Visegrad co-operation it was obvious that consequences of “*Mečiar's route*“ would surely project into its evaluation. Not only economic experts but also others who were interested in a situation in Slovakia demurred at party conception of big privatisation accompanied by gross abuse of law and unprecedented scale of corruption and cronyism. Anti-constitutional resolutions of the parliament governed by HZDS disturbed politicians of all democratic countries. Attempts of the then governmental representatives to create unequal conditions for fair play of political powers were met with strong criticism, as well.

Consequences of this kind of democracy naturally turned up soon. SR on its integration route during the V. Mečiar's government lost contact with other countries of the Central European region. In Madrid on 8th July 1997 SR was not listed even among candidates of possible second NATO enlargement wave. On 13th December 1997 on the EU Luxembourg Summit SR was also missing from the group of states with which EU decided to start accession negotiations.

The fact that Slovakia was excluded from a group of hot candidates of integration was in CR perceived as one of the strongest impulses that after 1998 parliamentary election contributed to creation of the government of a wide coalition of M. Dzurinda. Some Czech politologists and analysts doubted that

such a wide spectral grouping might even arise. *M. Dzurinda* managed to create a government with participation of SMK (Party of Hungarian Coalition) and this immensely contributed to strengthening the international position of Slovakia. Overcoming the “*Hungarian syndrome*“ was judged positively not only by political representatives of the southern neighbour but countries playing in European and Trans Atlantic structures’ enlargement a significant role, as well.

It was not surprising that representatives of individual parties of the governmental coalition and even different platforms within SDK (Slovak Democratic Coalition) tried to pursue their own ideas in solving inherited economic, political, but also legal and security problems. Society of Slovakia as well as its supporters abroad perceived with regret that discrepancies in coalition not infrequently appeared also as a result of attempts to give priority to partial party interests. Process of removing history residua was as a result of this disproportionately prolonged. Tension and often mutual antipathy grew among supporters of different policies.

Government credibility and its position in eyes of public opinion were considerably weakened by some corruption or crony scandals. Most of conflicts inside the governmental coalition confirmed that the Slovak political elite, equally the majority of Czech politicians, even during ten years of post-November development did not respect the basic principle of wise politicians: to be in all situations sufficiently politically provident. Short term and partial party gains were given priority to longer term and wider comprehended contributions for the whole society.

Consequences of the fight inside the governmental coalition according to Czech analysts influenced the Slovak political scene in two time levels – current and perspective ones. In the current level they were threatening internal stability a thus significantly complicated realisation of plans of the Programme of the Government including those concerning integration of Slovakia into European and Transatlantic structures. In the perspective level consequences of turbulences in the governmental coalition were projected mainly in possibilities of coalition co-operation before the next parliamentary election and after them. As a result before the end of the governmental term there could cause relations inside the coalition to culminate in such a way it would practically exclude future co-operation of participating parties.

Politologists and analysts in the Czech Republic perceived changes in Slovakia after assumption of power by the wide coalition, despite accompanying significant complications and problems, prevailingly with major sympathies. According to them the positive sense of this change laid mainly in the fact that principles of parliamentary democracy started to be applied

consistently, conditions for meaningful activity of all constitutional institutions created, rule of law established and judiciary independence honoured.

Despite mistakes and shortcomings the four-coalition government made during its first year of power, its results comparing to previous stage could be marked as extraordinarily encouraging. Changes introduced in Slovakia in the end of 1998 and during 1999 have dramatic importance to its direction to European and Transatlantic structures. Analysts in CR appreciated mainly that the four-coalition cabinet adopted series of positive decisions concerning national minorities.

Observers from the closest neighbouring country saw with satisfaction that the four-coalition despite original perplexity unequivocally confirmed its determination to consistently finish reform of Slovak economy. Efforts of legal experts of the governmental coalition to pursue needed changes in the Constitution of SR were welcomed, as well. Diligent fight for reform of public administration, which should create more favourable conditions for more efficient influence of public issues by citizens, earns to be admired.

A crucial role in evaluating success of the Cabinet of *M. Dzurinda* from the point of view of integration aims was according to the author above all played by measures in a sphere of international relations. Its foreign policy was made on a base of a wide consensus of all partners in the coalition without bigger delays and with wide support of the Slovak society. The Slovak government in its integration efforts relied on its closest neighbouring states what was bilaterally beneficial. Mainly political representatives of the Czech Republic since beginning expressed their interest in restoration of regional co-operation based on Visegrad Four group. Policy of *M. Dzurinda's* cabinet in a sphere of fulfilling integration aims in the international field was thought through, well aimed and fully credible. At the same time it was much more convincing than results reached in home policy.

SR reached the first important success on its integration route in October 1999 when the European Commission recommended the Helsinki summit to invite SR together with five other countries to start accession negotiations with EU. Conceptions of possibilities and limits of its integration into this institution gained thus clear content and time contours. Nevertheless prospects of its acceptance into NATO remained still hazy even though the *Dzurinda's* government during one year brought foreign and security policy of its country much closer to the North Atlantic Alliance. It is its credit that Slovakia had de facto nearly the same security guaranties as its neighbours, even though de jure its security status remained completely different.

Results of *M. Dzurinda's* Cabinet in home and foreign policy were a quite good certificate for acceptance of Slovakia into the North Atlantic Allian-

ce what was projected into conclusions of its Washington summit in April 1999. Change brought by 1998 elections was explicitly appreciated by the *Washington Summit Communiqué*.

All pro-European politicians, politologists and analysts were frankly pleased that efforts of not only the Slovak Cabinet and governmental four-coalition but of a number of other governmental and non-governmental organisations supported by a major part of the Slovak society as well were successfully competed by decision of the European Council in Helsinki on 11th December 1999. Gaining EU membership together with its neighbours was a vital interest not only of Slovakia. Joint entry of the whole region was a subject of interest of both its neighbours and bodies of the Union. This possibility has universal advantages. Its realisation would prevent a whole number of complications that would appear should SR be considerably late in its integration process comparing to its neighbours.

A realistic observer from CR, even if judging achieved integration results of the *M. Dzurinda's* Cabinet very positively, could not resist some doubts evoked by both the perspectives of possible internal political development in Slovakia and the state of conceptual and structural readiness of EU and NATO for accepting new members. Were did this scepticism come from? Even if Slovakia manages to adjust the two-year loss it has in the accession negotiations with EU comparing to its neighbours and by 2002 would fulfil operational, technical and politico-military measures resulting from the *Membership action plan* (MAP) cumulated effect of both groups of negative factors might cause that it would not be accepted to EU together with its Visegrad partners anyway and it's North Atlantic Alliance membership would be postponed again.

But it was evident that the speed of EU negotiations would be ultimately decided mainly by ability of the governmental administration, flexibility of parliament activity and quality of internal development. All three conditions were mutually interconnected. Level of unity and ability of action of the governmental coalition was their common denominator. But as an involved observer from CR in this connection got more familiar with the Slovak reality, there were not many reasons for optimism. What was most disturbing? Turbulences in the governmental coalition were reaching level wrecking continuation of reform efforts in required pace and even threatened their further existence. Destructive opposition unethically capitalized on these problems, outlining its return plans by scandalizing governmental politicians and incitement to social unrest. It even used constitutional institute of the people's voting.

In the context of further events on the Slovak political scene one can presume that the highest rung of the scale of weightiness causes of further co-

operation of coalition parties should be occupied by endeavour to prevent rise of another government headed by *V. Mečiar*. Also even if his return to the Prime Minister's chair would not cause exclusion of Slovakia from the group of countries with which EU decided to held accession negotiations. Slovak position in negotiations with EU would certainly weaken considerably by his only appearance in any constitutional position. Rationally contemplating politicians of governmental coalition parties should not allow such a situation.

Deepening disputes among coalition parties might cause that their constitutional majority in the parliament would become an empty quantity and the process of adoption of needed changes of the Constitution and other laws as well, mainly those connected to the reform of public administration, would change into a fight of pursuing the party interests. This would project itself into both quality of individual legislative norms and slowing the pace of their adoption. Impeded situation of Slovakia in EU negotiations would seriously endanger realisation of the governmental aim of maximal speeding up negotiation of individual chapters, even though they managed to start this process extraordinarily well in 2000.

Should Slovakia be ruled by any political grouping, it will be citizens' approach to the NATO membership that will be an important factor deciding its entry into this defence community. Politicians of countries of the North Atlantic Alliance always consider candidate country's public attitude towards NATO as an exceptionally important indicator of country's readiness to fulfil future membership commitments. If the Slovak government makes farther trustworthy foreign policy and its internal political practice results from principles of democracy, political plurality, protection of human rights and rule of law, probability of gradual change of cold public attitude towards NATO membership is bigger than if it is the other way round. It was unequivocally confirmed by latest public opinion polls.

But should consequences of low credibility government cumulate with resistance of majority towards entry into the North Atlantic Alliance, political representatives of its member countries would certainly not hurry up an invitation to join the Washington Treaty followed by the Treaty ratification of its acceptance.

People of Slovakia and their political representatives will decide direction of future two years of Slovakia. The first big possibility to express their notion of integration goals of their homeland came in November referendum about early parliamentary elections. Czech observes expected its results with a big thrill.*

* summary translation: Katarína Žáková